Vörös Boldizsár

Nemzeti Park, Vilmos Császár út és a Hősök Söre

Háborús névadások Budapesten 1914–1918 között

Az I. világháború idején Budapesten a nagy háború miatti névadások, az új nevek a mindennapi élet legkülönfélébb területein és a legkülönfélébb nyelvhasználati szinteken jelentek meg. Így megfigyelhetők például a háború hatására létrehozott szervezetek, különféle termékek elnevezései és a már korábban is meglévők átnevezései. Mindezeken túl, egy, az 1917-tel kezdődő oroszországi átalakulásokkal összefüggésben bekövetkező névadási eljárásokról szóló leírás azt jelzi: hasonló jelenségek más, nagyarányú társadalmi-politikai változások esetében is megfigyelhetők.

Bárczy István, Budapest polgármestere a főváros 1914. október 7-ei, a világháború kitörését követő első közgyűlésén már azt állította: „Új korszak kezdődik, új világ alakul ki"[20] – az új viszonyok pedig új megnevezéseket is eredményeztek. Ez figyelhető meg az ekkoriban, a háború hatására megszületett alkotások (például szervezetek vagy fogyasztási cikkek) *elnevezés*ében és a már korábban is meglévők (például intézmények, útvonalak) *átnevezés*ében. Az új nevek a mindennapi élet legkülönfélébb területein jelentek meg.

Az *új szervezetek, intézmények* közül már 1914. augusztus elejétől működött a kezdeményezőjéről, Auguszta főhercegasszonyról elnevezett Auguszta-alap, tevékenységi körét is megjelölő nevével: *Gyors Segély – Auguszta-alap*.[21] A szervezet által megvalósított akciók, forgalomba hozott tárgyak természetesen annak nevét viselték, amint arról az 1916. évre kiadott *Auguszta-naptár* (!) is beszámolt:

> „*Az Auguszta-virág* az Auguszta Alap jelvénye volt. Szines bársonyból és emailból készült, kedves bájos árvácska a virágjelvény, a melynek levelei a hű szövetségesek szineit viselik. […] *Az Auguszta-szalag* a mult év [1914] halottak napján a kegyelet históriai megnyilatkozására adott alkalmat. Az Auguszta Alap kegyelet-szalagot hozott forgalomba, a mellyel a koszorukat diszitették halottak napján."

Létezett továbbá „*Auguszta hajó*",

> és az „*Auguszta zenekar* az Auguszta Alap megalakulásának első hónapjaiban müködött nagy müvészi és anyagi sikerrel a segitő-akció javára. […] Az *Auguszta garas, Auguszta-zsebnaptár, Auguszta-levelezőlap, Auguszta-nyakkendő, Auguszta-zsebtárcza, Auguszta-czigaretta-hüvely, Auguszta-bélyeg* […] kisebb, de nagy népszerüségnek örvendő akciói voltak az Auguszta Alapnak. […] *Az Auguszta-konyha* naponta 500 olyan szegény családnak, a mely a háboru következtében, hibáján kivül jutott nyomorba, adott *háromfogásos* ebédet. […] *Az Auguszta-vonat* a harcztéri sebesültszállitás szolgálatában áll" (Balla, [1915]: 33–47).

Szintén 1914-ben jött létre a *Szent István Segélyalap*, amelyről a *Vendéglősök Lapja* ekként tudósított:

> „A Kőbányai Polgári Serfőző r.-t. azon közismert széleskörü jótékonysági akciója mellett, amelyet a háboru tartama alatt kifejt, ujabb áldozatkészségének adta tanujelét, amidön megterem-

20 Lásd: *Budapest Székesfőváros törvényhatósági bizottsága 1914-ben tartott közgyűléseinek jegyzőkönyvei*. Budapest: Budapest Székesfőváros kiadása, év nélkül. 605. –A korabeli szövegeket eredeti helyesírással közlöm, a kurziválások az idézetekben az eredeti kiemeléseknek felelnek meg.

21 Lásd Tuszkay Mártonnak a Gyors segély – Auguszta alap a nyomor és a bánat enyhitésére című plakátját: Országos Széchényi Könyvtár, Plakát- és Kisnyomtatványtár PKG 1915/VH 12., továbbá például: KA & SzE (2000: 47–48).

> tette a »Szent István segélyalap«-ot. Ezen alapot a serfőzde igazgatósága minden egyes, a fővárosban eladott palack Szent István duplamalátasör árából 2 fillérrel dotálja és az ilykép felgyülemlett összeget hónapról-hónapra egyrészt a hadba vonult füszerkereskedelmi és kávéházipari alkalmazottak családja, másrészt pedig ugyanezen szakmák állásnélküli alkalmazottainak segélyezésére forditja."[22]

Az Auguszta-alap a szervezet kezdeményezőjéről – az utóbbi esetben viszont a segélyalap egy szentté avatott történelmi személy, illetve a róla elnevezett, ám vele tényleges kapcsolatban nem lévő termék után kapta a nevét. Ám az új névben Szent István alakja elvált a róla elnevezett fogyasztási cikktől és immár mintegy a vállalkozás védőszentjeként jelent meg. A még a háború előtt létrejött intézmények közül 1914 augusztusában nem egy, működtetőinek az Osztrák–Magyar Monarchia ellenségeivel szembeni elutasítását, egyben „hazafias" elkötelezettségét kifejezendő, új nevet kapott: az *Angol Park Nemzeti Park*,[23] a *Jardin d'Hiver Téli Kert,*[24] a *Royal-Orfeum* és a *Royal-Sörkabaré Nemzeti Orfeum* és *Nemzeti Sörkabaré*[25] lett (lásd még: Havas, 2005: 213–219). A *Mozgófénykép-Hiradó* 1914. augusztus 23-ai számának cikke szerint

> „A háboru nemcsak a mozik padsorában hagyott inkább üres, mint mély nyomokat, hanem nyomokat hagyott a mozik elnevezésében is. Így Wildman Sándor, amelynek mozija Párisi névvel ékeskedett, azt hamarosan »Zitá«-ra keresztelte át, ami feltétlenül Wildman jóérzékére vall, lévén ma Zita a legnépszerübb asszony Budapesten. A Mészáros-utcai Parisiana is nevet cserélt: Krisztinavárosi nagy mozgó lett belőle."[26]

1914 őszén sor került *háborús közterület-névadások*ra Budapesten. A székesfővárosi tanácshoz intézett szeptember 1-jei indítványában Bárczy István azt javasolta, hogy a Váci körút a Vilmos Császár út nevet kapja. Indoklásában ekként fogalmazott:

> „Jelkép van benne, hogy épen erre az útra gondolok. Ország-út, föér, amelylyel nemzetünk vérkeringése az ország szivébe fut. Az az út, amely észak és nyugat felé visz tölünk az eröben és müveltségben hatalmas nemzethez, kivel most együtt vivjuk az emberi erkölcs csatáját, az állati vadsággal s az uri romlottsággal. […]A fejedelmi férfi, kinek nevével e főutunkat ékesitenők, megtestesitője mindannak, ami most lelkünkben remeg, amitől most a levegő forró. Az erőé, mely a müveltségnek; a hatalomé, mely az emberségnek; az alázatos elszántságé, mely a jóság és tisztesség szolgálatára esküdött."

Bárczy szerint II. Vilmos felismerte a magyar nemzet jelentőségét, továbbá „nem csak velünk küzd, hanem érettünk is".

> „A világtörténelmi hivatást teljesitő német nemzet, az élén tündöklő hösiesség, férfiasság és tehetség iránt rójuk le hálánkat, és csodálatunkat, mikor a német erkölcs, a német erö s a német tudás megszemélyesitöjéről nevezzük el körutunkat."[27]

Érvelésében a polgármester az eljárás jelképértékét hangsúlyozta: egyrészt a közterület jellegével (fontos, nagy szimbolikus értékű útvonal, amely ráadásul Németország felé vezet), másrészt a méltatott személy értékelésével. Szerinte a magyarság támogatója az uralkodó, akiben fontos német erények testesülnek meg – az ezek iránti tisztelet kifejezésre juttatására is történnék a névadás.

---

22 Szent István segélyalap. *Vendéglősök Lapja,* 1914. december 20.

23 Angol Park. *Budapesti Hirlap*, 1914. augusztus 15.; Nemzeti Park. Uo. 1914. augusztus 19.

24 Jardin d'Hiver. Uo. 1914. augusztus 18.; Téli Kert. Uo. 1914. augusztus 19.

25 Nemzeti, volt Royal-Orfeum. Uo. 1914. augusztus 23. Lásd még: (Mindent magyarul.) Uo. 1914. augusztus 26.

26 A háboru és a mozinevek. *Mozgófénykép-Hiradó,* 1914. augusztus 23. Lásd még: Havas (1997: 583).

27 Lásd: Budapest Főváros Levéltára II. 1a. 50. k. XIV/5612/1914.

A javaslattal a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1914. szeptember 9-ei ülésén foglalkozott. Némethy Károly elnök így mutatott rá a névadás aktuálpolitikai összefüggéseire:

> „A háborus viszonyok közepette erkölcsi és politikai szükséggé vált, hogy a német birodalommal való szövetségünk bensőséges jellege fővárosunk utainak elnevezésében is mielőbb méltó kifejezést és megörökitést találjon
> Amidön tehát székesfővárosunk polgármestere eziránt egyik nagy útvonalunknak II. Vilmos német császárról való elnevezésére inditványt nyújtott be a székesfőváros tanácsához és ez az inditványt magáévá tette: az elnökség kötelességet vélt azzal teljesiteni, hogy a mai rendkivüli ülést összehivta."

Az eljárás során a tanács elnöksége

> „a legmelegebb pártolással javasolja a fővárosi közmunkák tanácsának, hogy a Váczi-körutat II. Vilmos, a nagy német császárról a mélységes hódolat érzéseivel hálás megtisztelésül »Vilmos Császár út«-nak nevezze el; söt a hü szövetséges, a nagy német nemzet, birodalma és birodalmi fővárosa iránt érzett bensőséges rokonszenvnek megnyilvánitásában tovább is ohajt menni, az elnökség azt is javasolva, hogy ez alkalommal a nyugati pályaudvar elötti térség, mint közvetlen folytatása a Vilmos császár utnak, Berlin városáról »Berlini tér«-nek neveztessék el. A tanács a javaslatok inditó okaira lelkes örömmel ad teljes visszhangot és bensőleg átérezve, hogy a világtörténelmi események erkölcsi és politikai szükséggé érlelték meg a nagy fejedelem és nagy nemzete iránti hódolatunknak és rokonszenvünknek ezen a módon is kifejezésre juttatását: a javaslatot mindkét irányban egyhangulag elfogadja."[28]

Hasonló megfontolások alapján a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1915. november 16-ai ülésén a *Múzeum körút*nak a *Mehmed szultán út* nevet, a *Vámház körút*nak pedig a *Ferdinánd bolgár király út* nevet adta.[29]

Ám ekkoriban nemcsak fontos intézményeket vagy jelentős szimbolikus értékkel bíró útvonalakat neveztek át, hanem például a vendéglőkben kapható *ételek*et is. A *Pesti Futár* 1914. augusztus 21-ei számának egyik írása szerint „A városligeti Gundel-vendéglő magyarositott étlapján […] magyar szinre átdolgozott francia és idegen ételek szerepelnek". Többek között: „Omlett = tojáslepény", „ramsteack = hátszinszelet", „Filé = bélszinszeletke"[30] – az átnevezésekre tehát mind a francia, mind az angol ételek esetében sor került. Ugyancsak a *Pesti Futár* e számában jelent meg tudósítás arról, hogy a Ritz kicserélte háború előtti francia étlapját. Az 1914. augusztus 7-ei Dejeuner-sorozatban kínáltak egyebek mellett, „Pörkölt de Caneton au Tarhonya"-t – az augusztus 16-ai magyar nyelvű étlapon viszont a Reggeli-fogások között már például a „Kacsapörkölt tarhonyával" szerepelt.[31]A háború során létrehozott új fogyasztási cikkek pedig új neveket kaptak: így a Kőbányai Fővárosi Serfőző Rt. 1915 elején készített, *Hősök Söre* elnevezésű itala is, amelyet a cég ekként reklámozott:

> „A legnemesebb nyersanyagokból saját módszerünk szerint készült ezen »Idénysörünk« első megjelenése összeesik a világháború idejével, melynek történetébe lángoló betükkel irták be a magyar nevet a mi hős katonáink. […] Vitéz katonáinkra gondoltunk mi is, amikor ezen gyártmányunknak ezt a nevet adtuk »HŐSÖK SÖRE«" (S. Nagy & Babucsné Tóth & Szoleczky, 2009: 26–27).

28 Uo. Lásd még: (Vilmos-körút.) Budapesti Hirlap, 1914. augusztus 16.; (Vilmos-császár-utja.) Uo. 1914. szeptember 2.; Utca- és térkeresztelés. – Váci-körutból Vilmos császár ut. –. Uo.1914. október 13., továbbá: Takáts (1985: 297–300, 313); Cronier (2007: 72).

29 Lásd: Budapest Főváros Levéltára II. 1a. 51. k. X/5106/1915., továbbá a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1915. október 14-i ülésének jegyzőkönyvét: Uo. IX/4665/1915. Lásd ehhez például: Mehmed szultán és Ferdinánd bolgár király utja. Az Est, 1915. november 20.

30 Uj magyar étlap. *Pesti Futár,* 1914. augusztus 21.

31 A Ritz étlapot cserélt. Uo. 1914. augusztus 21.

1914 és 1918 között arra is volt példa, hogy *egy ember* vagy egy *embercsoport* kapott új nevet. Az előbbiről tudósít a *Vendéglősök Lapjá*nak 1914. szeptember 5-ei száma:

> „*Petrovits* György, a budapesti »Fiume« kávéház derék tulajdonosa elhagyván szerb hangzású nevét, azt belügyminiszteri engedéllyel *Pető*-re magyarositotta. *Pető* György barátunk hazafias példáját sokan követhetnék az »its« és »vits«-csel végződő nevüek. *Pető* György szülei különben vérségi rokonságban voltak *Petőfi* Sándor halhatatlan költőnk édesatyjával, *Petrovits* Istvánnal, a »jó öreg korcsmáros«-sal. – *Pető* György barátunkat számosan üdvözölték névmagyarositása alkalmából, mely számos őszinte üdvözletekhez csatoljuk a magunkét is, kivánván, hogy az Isten éltesse őt soká erőben és egészségben!"[32]

A kávéház-tulajdonos és a Petőfi család: ebben a kiemelkedőként méltatott költő és a 20. századi névmagyarosítóéhoz hasonló foglalkozású, kocsmáros apa rokonságának említésével[33] a cikk közreadója növelni igyekezett az eset jelentőségét, így használva fel azt aktuálpolitikai célokra: a szerb (nevű)ek névmagyarosításának, ezáltal pedig a „háborúban küzdő magyar nemzet ügyének" előmozdítására.

Míg Petrovits György hivatalos eljárás keretében tett szert új vezetéknévre, az egy embercsoportot, illetve embertípust jelölő, Bevilaqua Borsody Béla és Mazsáry Béla kávéház-történeti munkája szerint Kemény Simon által megalkotott *Kávéházi Konrád* megjelölés (Bevilaqua Borsody & Mazsáry, 1935: 1266) gúnynévként terjedt el az első világháború idején, és fenn is maradt így. Zolnay Vilmos és Gedényi Mihály úgynevezett fattyúnyelv-szótára szerint a *Kávéházi Konrád* „a háboru fordulatait fontoskodva magyarázó kávéházi mindentudó"; az elnevezés pedig Franz Conrad von Hötzendorf, az Osztrák–Magyar Monarchia hadereje vezérkari főnökének nevéből származik (Zolnay & Gedényi, 1960: 1819). Tábori Béla 1915-ös könyvében Bánó Dezső és Szabó Lajos, a New York kávéház vezetői így mutatták be ezeket a figurákat:

> „[a kávéházban] tárgyalták a háború egyes fázisait, magyarázgattak egymásnak egész csoportok – térképpel a kezükben, – itt alakultak ki persze a magán-hadvezérek, a speciális »*kávéházi Conrádok*« is" (Tábori, [1915]: 157).

A kifejezés viszonylag friss voltát mutatja idézőjelek közötti használata, továbbá következetlen, a német és a magyar nyelvi szabályokat keverő, C-vel és á-val történt írásmódja. 1916 nyarán, a *Pesti Futár* június 23-ai számának cikkcímében viszont az elnevezés már idézőjelek nélkül, a magyar „Konrád" névvel szerepel, jelezve a gúnynév beilleszkedettségét a magyar nyelvhasználatba. E szöveg a megjelölés elterjedésének sajátos magyarázatát adja:

> „A háboru elején még kávéházi Konrádok voltak. Még kávéházban ültek a háboru elején, de azóta katona lett belőlük […] Akik kitalálták róluk a Kávéházi Konrád gunynevet, azok maguk is Kávéházi Konrádok voltak. Sőt még most is azok. Lenézésből, gunyból és irigységből keverték össze ezt a nevet: Kávéházi Konrád! Ez azt jelentette, hogy ezek nem igazi hadvezérek, csak kávéházban Konrádkodnak. Jelszó lett belőle azok ellen, akik ki merték nyitni a szájukat és mikor kinyitották, nem az jött ki rajta, hogy »leborulok a háboru előtt, jaj istenem, de jó is, hogy háboru van a világon!«"[34]

A cikk szerint tehát a *Kávéházi Konrád* elnevezés a háborús politika hívei által terjesztett gúnynév volt a háború kritizálóinak, ellenzőinek megjelölésére és lejáratására – amely értékelés egybevág Kóbor Tamásnak a világháború után közzétett, Bevilaqua Borsody és Mazsáry művében említett megállapításával: „*Kávéházi Konrád* valójában a lelakatolt szájú polgá-

32 Névmagyarositás. *Vendéglősök Lapja,* 1914. szeptember 5. Lásd továbbá: „*Petrovits* György budapesti születésü ugyanottani lakos családi nevének »*Pető*«-re kért átváltoztatása az 1914. évi 152.542. számu belügyministeri rendelettel megengedtetett." Hivatalos rész. *Budapesti Közlöny,* 1914. augusztus 30. Lásd még: Verner (1994: 1060–1068).

33 Lásd ehhez: Petőfi (1892: 263–265). A rokonság ellenére Petrovits György nem „Petőfi"-re magyarosította vezetéknevét, eltérően a 19. századi névmagyarosító Petrovitstól és Petrovicsoktól, akik hivatalos eljárással a költő vezetéknevére változtatták saját vezetéknevüket. Lásd ehhez:A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság egyik igazgató-választmányi tagja (1895: 181), továbbá: Karády & Kozma (2002: 49–114).

34 Kávéházi Konrádokról. *Pesti Futár,* 1916. június 23.

ri Kritika ellen felhasznált Gúnynév volt" (Bevilaqua Borsody & Mazsáry, 1935: 1266). Az 1916-os cikk és Kóbor Tamás véleménye arra figyelmeztet, hogy egy-egy elnevezésnek – későbbiekben rögzült értelmezéseivel szemben – széles körű felhasználásainak időszakában olykor egymástól igencsak eltérő jelentései, magyarázatai is forgalomba kerülhetnek.

Az ismertetett-elemzett példák jól mutatják: az I. világháború idején a névadások, az új nevek a mindennapi élet legkülönfélébb területein és a legkülönfélébb nyelvhasználati szinteken is megjelentek – az eljárások motivációi azonban korántsem állapíthatók meg mindig egyértelműen. Az Auguszta-alapnál a jótékonyság, az 1914–1915-ös útvonal-átnevezéseknél az aktuálpolitikai tényezők jól megfigyelhetők; a különféle szórakozóhelyek, ételnevek és Petrovits György névváltoztatásánál a feltehetőleg valóban meglévő „hazafias" érzések mellett minden bizonnyal közrejátszott az intézményeket üzemeltetők félelme vendégeik elvesztésétől a világháborús lelkesedés időszakában (lásd ehhez például Szabó, 2007: 253–254); ám – amint azt a fenti idézetek jelzik – sokkal problematikusabb ezeknél a *Kávéházi Konrád* elnevezés esete. Ugyanakkor az új nevek a hadicélok megvalósulását szolgáló háborús propaganda hordozóivá, kifejezőivé is váltak (lásd ehhez még Audoin-Rouzeau & Becker, 2006: 90–92).

Az átnevezéseknél jól megfigyelhetők bizonyos nyelvieljárás-típusok: sor kerülhetett az idegen nyelvű név magyarra fordítására (*Jardin d'Hiver* > *Téli Kert*, ételnevek) vagy pedig, ezen túl, teljesen új név adományozására. Ez az eljárás történhetett az átnevezők által az idegen nyelvű névben benne rejlőként értékelt ellenséges szellemiség elutasításának jegyében (*Angol Park* > *Nemzeti Park*, *Parisiana* > *Krisztinavárosi nagy mozgó*), de úgy is, hogy az átnevezőknek, aktuális céljaik megvalósításához szükségük volt a nagy szimbolikus értékkel bíró megnevezettekre és ezért változtatták meg azok egyébként ellenséges jellegűnek egyáltalán nem tekinthető nevét *(Váci körút* > *Vilmos császár út*, *Múzeum körút* > *Mehmed szultán út*, *Vámház körút* > *Ferdinánd bolgár király út)*.[35]

Az I. világháború tehát a mindennapi élet legkülönfélébb területein idézett elő változásokat, így a névadásokban, a névhasználatban is. Ez azonban nem csupán az 1914–1918-as időszak sajátossága volt: nagyarányú társadalmi-politikai átalakulások során más esetekben is megfigyelhetők hasonló jelenségek. Ezzel kapcsolatban, az 1917-tel kezdődő oroszországi változásokról érdemes idézni Afanaszij Matvejevics Szeliscsev nyelvész 1928-as művét:

> „A lakott helyek korábbi elnevezéseit olyan elnevezések váltják fel, melyeket vagy a forradalom vezetőinek nevéből, vagy pedig a forradalommal kapcsolatos ilyen-olyan jelenségekből, tárgyakból képeztek. […] Új elnevezést kapnak azok a helyek is, amelyek valamilyen kiemelkedő forradalmi eseménnyel kapcsolatosak.
> –*Uljanovszk* Szimbirszk helyett – V. I. Uljanov-Lenin szülőhelye. *Leningrád* Petrográd helyett. […] A városokban számos egyházi tartalmú utcanév és köztér elnevezését változtatták meg, valamint azokat az elnevezéseket, melyek nem álltak összhangban a forradalmárok érzületével. Azok az utcák és terek is új nevet kapnak, amelyek eredetileg semleges elnevezést viseltek, de valamilyen kiemelkedő forradalmi eseménnyel vagy forradalmárral kapcsolódtak össze. […] A *Forradalom tere* a *Feltámadás tere* helyett (Moszkvában). […] A múlttal való gyökeres szakítás eredményeként jelent meg az az igény, hogy az újszülötteknek ne hagyományos neveket, hanem új neveket adjanak. Ezeket a neveket a forradalom vezetőinek családi vagy keresztnevéből, forradalmi jelenségek és a forradalmasított társadalom élete különféle összetevőinek elnevezéséből, csodálatos természeti jelenségek elnevezéséből, antik istenek nevéből képezik. […] Széles körben elterjedtek azok a nevek, melyeket a »Vlad. I. Len.«, a »V. I. Len.«, a »Vlad. Len.« és a Lenin névrövidítésekből, illetve nevekből képeztek. Fiúk és lányok egyaránt kaphatják e neveket – Vladilen, Vilen, Vilena, Vladlen, Ninel (a Lenin megfordítása)" (Szeliscsev, 1987: 82–83, 300).

Mindezek nyomán aligha jogtalan az elgondolás, hogy a nagy társadalmi-politikai átalakulások, köztük háborúk időszakainak sok szempontú összevetése hozzájárulhat az I. világháború korának jobb megismeréséhez is.[36]

35 További kutatásokat igényelne annak megismerése, hogy mikor és miért változtatták meg a világháborús elnevezéseket. Az útvonalnevekről lásd például: Vörös (2000: 146–149, 164–166).

36 E munkám elkészítéséhez nyújtott segítségéért ezúton mondok köszönetet Maczák Ibolyának.

Irodalom

Audoin-Rouzeau, Stéphane & Becker, Annette (2006): *1914–1918, Az újraírt háború*. Budapest: L'Harmattan & Atelier.

Balla Jenő (1915): Egy év az Auguszta-alap történetéből. In: *Auguszta-naptár az 1916-ik szökő évre*. Budapest: Franklin Társulat Méhner Vilmos-féle könyvkiadóhivatala.

Bevilaqua Borsody Béla & Mazsáry Béla (1935): *Pest–budai kávéházak. Kávé és kávésmesterség 1535–1935. II*. Budapest: Athenaeum.

Cronier, Emmanuelle (2007): The street. In: Winter, Jay & Robert, Jean-Louis (ed.): *Capital Cities at War. Paris, London, Berlin 1914–1919. II. A Cultural History*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.

Havas Péter (1997): Száz év budapesti mozinévdivatja. In: B. Gergely Piroska & Hajdú Mihály (szerk.): *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai. (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.) II*. Budapest & Miskolc: Magyar Nyelvtudományi Társaság & Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete.

Havas Péter (2005): Budapesti kávéháznevek az első világháborútól a Tanácsköztársaság időszakának végéig. *Névtani Értesítő*, 27. sz.

KA (Kreutzer Andrea): & SzE (Szoleczky Emese) (2000) Auguszta-alap. In: Szijj Jolán (főszerk.): *Magyarország az első világháborúban. Lexikon A–Zs*. Budapest: PETIT REAL Könyvkiadó.

Karády Viktor & Kozma István (2002): *Név és nemzet. Családnév-változtatás, névpolitika és nemzetiségi erőviszonyok Magyarországon a feudalizmustól a kommunizmusig*. Budapest: Osiris.

A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság egyik igazgató-választmányi tagja [Szentiványi Zoltán] (1895) (összeáll.): *Századunk névváltoztatásai. Helytartósági és miniszteri engedélylyel megváltoztatott nevek gyűjteménye. 1800–1893*. Budapest: Hornyánszky Viktor.

Petőfi Sándor (1892): A jó öreg kocsmáros. In: *Petőfi Sándor összes költeményei. Végleges, teljes kiadás. II. Kisebb költemények 1842–46*. Budapest: Athenaeum R. Társulat.

S. Nagy Anikó & Babucsné Tóth Orsolya & Szoleczky Emese (2009): *Mindenütt hódít. Reklám a Nagy Háborúban (1914–1918)*. Budapest: Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum.

Szabó Dániel (2007): Reklám és háború. In: Hudi József (szerk.): A *fogyasztás társadalomtörténete*. Budapest & Pápa: Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület & Pápai Református Gyűjtemények.

Szeliscsev, A(fanaszij) M(atvejevics) (1987): A forradalmi korszak nyelvezete (1928). Vizsgálódások az utóbbi időszak orosz nyelvének köréből, 1917–1926. In: Szilágyi Ákos (szerk.): *Befejezetlen forradalom 1917–1987*. Budapest: Budapesti Művészeti Hetek & Szabadtéri Színpadok Igazgatósága.

Tábori Kornél (1915): *Pesti specialitások*. Budapest: Dick Manó.

Takáts Rózsa (1985): A fővárosi utcanévadás elveinek és gyakorlatának alakulása napjainkig. In: *Budapest Főváros Levéltára közleményei ,84*. Budapest: Budapest Főváros Levéltára.

Verner, Andrew M. (1994): What's in a Name? Of Dog-Killers, Jews and Rasputin. *Slavic Review*, 4. sz.

Vörös Boldizsár (2000): Károlyi Mihály tér, Marx-szobrok, fehér ló. Budapest szimbolikus elfoglalásai 1918–1919-ben. *Budapesti Negyed*, 3–4. sz.

Zolnay Vilmos & Gedényi Mihály (1960): A *magyar fattyúnyelv szótára. 9. Kalitkaművész–Kón*. Budapest: Kézirat (Országos Széchényi Könyvtár I. 121/185.).